

SĂNĂTATEA PUBLICĂ ÎN ORAȘUL TÎRGOVIȘTE ÎN SECOLUL AL XIX-LEA (I)

TOMA SVINȚIU

Începînd cu al patrulea deceniu al secolului al XIX-lea, prin le-giuirea Regulamentului Organic, Principatele Române au primit o nouă administrație, de factură modernă. Poporul român a făcut atunci un însemnat pas pe calea progresului, trecînd de la un regim al abuzurilor și al unei fiscalități excesive, la unul întemeiat pe respectul legilor și al regulamentelor izvorite din acestea. Noua legislație a îmbrățișat toate laturile vieții sociale, de la latura economică și politico-administrativă și pînă la cea cultural-educativă.

Dacă pînă la Regulamentul Organic preocupările de ordin sanitar erau întîmplătoare și în legătură directă cu apariția marilor epidemii, acum acestea au intrat printre obligațiile permanente ale noilor organe de conducere ale orașelor și județelor țării.

Astfel, cînd în noaptea de 6 octombrie 1829, în orașul Tîrgoviște a izbucnit un uriaș incendiu, care a mistuit în întregime „tîrgul din lăuntru“ arzînd 44 prăvălii și 4 case „fără pierdere de vreme, s-au sculat cu toții, oameni și slujitori cu apropiere de spitalurile cele cu bolnavi... i la spițeria împărătească, cum și la magazia cea cu spirt împărătesc“¹, localizîndu-l, în ciuda unui vînt puternic și a lipsei de apă, mai înainte de a se întinde asupra întregului oraș.

Este prima mențiune scrisă despre existența unor instituții cu caracter sanitar în orașul Tîrgoviște. Peste doi ani, în 1831 în timpul epidemiei de holeră, a fost înființat vremelnic și un spital de contagioși. Apoi, în tabelele întocmite de către maghistratul orașului cu diferite situații cerute de către guvern, și în care erau trecuți toți capii de familie, sînt menționați și cei dintîi medici domiciliați în orașul Tîrgoviște, ca și cei 5 bărbieri, care practicau o chirurgie empirică².

¹ Arhivele Statului București, Fondul Vornicia Mare din Lăuntru, dosar nr. 2/1829, fila 11 și 15.

Spitale, farmacia și depozitul de spirt aparțineau armatei rusești de ocupație.

² Arhivele Statului jud. Dîmbovița, fondul Cîrmureia, dosar nr. 3198/1832 f. 20.

Ingrozitoarea epidemie de holeră care a bintuit în țările române, în vara anului 1831, de pe urma căreia au murit în orașul Tirgoviste 120 de persoane, a lăsat urme de neșters. Comitetul Carantinilor, înființat prin Regulamentul Organic, subordonat Mării Vornicii a Trebilor Dinlăuntru, a trimis cîrmuirilor de județe numeroase instrucțiuni cu măsurile ce trebuiau luate pentru preîntîmpinarea molimelor, mergînd pînă la a recomanda fiecărui locuitor ce plante medicinale avea obligația să culeagă primăvara, să le usuce și să le păstreze pentru orice nevoie. Acest comitet a mai cerut ca, în cazul deceselor cauzate de orice fel de boală, numai membrii familiei „fără comunicație“ să participe la înmormîntare, iar apoi „cu toții să stea afară din case, la un loc deosebit, șapte zile“, în care timp casele urmau să fie desinfectate, prin spălare, afumare și aerisire, la fel procedîndu-se și cu lucrurile din casă „pînă la cea mai mică legătură“. Numai „după săvîrșirea acestor măsuri de curățenie, la împlinirea sorocului, să se sloboază să se întoarcă pe la casele lor“³.

Subcîrmuitorii plășilor aveau obligația să trimită rapoarte la cîrmuiri, despre starea sănătății locuitorilor, iar acestea la Comitetul Carantinilor de două ori pe săptămînă, despre starea sănătății locuitorilor

Ciți au fost bolnavi	Ciți au murit	Ciți s-au însănătoșit	Ciți se află bolnavi
3	—	—	9 vopseaua albastră, însă — 2 se află bolnav de lingoare 6 se află bolnav de urdinare — 1 se află bolnav de friguri 11 vopseaua roșie, însă — 1 s-au însănătoșit — 4 se află bolnavi de friguri de brîncă — unul s-au însănă- toșit de lingoare — cinci s-au însănă- toșit de răceală — 1 se află bolnav de urdinare — se află bolnav 20
2	—	2	

³ Arhivele Statului jud. Dimbovița, fondul Cîrmuirea, dos. nr. 3175/1832, f. 172.

din locurile respective⁴. Din acel timp datează primul „Raport către cinstita Ocîrmuire pentru bolnavi de la iulie 15 și pînă sfîrșitul leat 1832, însă”⁵.

Comitetul Carantinelor era alcătuit dintr-un președinte (care nu era Marele Vornic, fiind totodată președinte și al Sfaturilor ad-tive ordinar și extraordinar), și trei membri : vel spătarul Nicolae Mavru „obștescu inspector“, serdarul Topliceanu, subinspector, și „doctorul orînduit”⁶.

În anii 1827—1830 s-au înființat în Țara Românească mai multe spitale, în care au fost îngrijiți militarii aparținînd oștirilor rusești, care au luptat împotriva turcilor la sudul Dunării. Comisia Comisariatului de pel îngă Marea Vornicie a cerut în două rînduri, la 17 iulie și 1 septembrie 1831, să se vîndă toate obiectele de lemn ale acestor spitale, iar banii să fie trimiși la București.

Cîrmuirea județului Dimbovița a întîrziat efectuarea strîngerii și vînzării obiectelor din cauza epidemiei de holeră, izbucnită în vara anului 1831. De abia la 10 septembrie, acelaș an, s-a expediat următoarea „Foaie de vasele de lemn și de pămînt ce s-au vîndut prin mezat din Spitalul Mitropolii acestui oraș de fostul isprăvnicat”.

Lei par

3	—	11 felinare
60	—	1000 vase de pămînt
4	20	10 găvane
12	20	3 mese mari
201	10	300 mese mici
70	11	11 bucăți băi ciubere și o puțină
82	—	350 paturi
51	30	un dulap de spițerie
2	15	5 perechi terezii de lemn

493 26 adică patru sute nouăzeci și trei, parale douăzeci și șase,

care să trimiseră la cinst. Comisie prin monede ce să arat, însă .

lei par

472	20	în cinsprezece galbeni
21	—	în două ruble
	6	(parale) mărunte
493	26 ⁷	

⁴ Ibidemn, f. 150.

⁵ Ibidem, f. 305.

⁶ Arhivele Statului jud. Dimbovița, fondul Cîrmuirea, dos. nr. 3175/1832, f. 169.

⁷ Arhivele Statului jud. Dimbovița, fondul Cîrmuirea, dos. nr. 2189/1831, f. 12, 14.

Terminându-se războiul ruso-turc, spitalele militare fuseseră desființate.

Pină la înființarea unui spital permanent va trece însă mai bine un deceniu. O farmacie este pomenită în anul 1835, farmacia lui Ignatz Gottwald, starostea de sudiiți.⁸ E de mirare că s-a putut înființa în Tîrgoviște o farmacie, deoarece în acel timp la băcănii se vindeau tot felul de ierburi de leac ca : revent, singe de nouă frați, rînzișoară, turta lupului, precum și multe leacuri ca : gogoși de pește, balsamuri, licori, mercur, plumb și diferite prafuri, multe dintre ele fiind toxice (Numele de „spiteerie“ e luat după franțuzescu „épicerie“, băcănia din limba românească).

Trista experiență din trecut a învățat poporul român că cel mai elementar mijloc de a preveni și combate bolile era păzirea cu strășnicie a curățeniei.

Sfatul orașului Tîrgoviște — denumit ca în orașele din Transilvania „*maghistrat*“, a și luat în anul 1832, măsură „*ca toate fabricile să fie scoase afară din oraș, sub cuvîntul asigurării sănătății obștești*“. Fabricile menționate în poruncă nu erau altceva decît 9 velnițe de făcut rachiu, 6 cojocării, 4 boiangerii și o zalhana de tăiat vite pentru pastramă și seu⁹. Orașul Tîrgoviște își mai păstra, ca de altfel și celelalte orașe din țară, haina medievală, în ajunul avîntului capitalist din răsăritul Europei. Cererile masive de cereale și vite din partea Austriei și a altor țări europene, au determinat o extindere a culturilor cerealiere, ca și a creșterii animalelor. În orașul Tîrgoviște, în afara zahanalei Băncioarei, de la podul lui Bănică Pavel, se mai aflau încă cinci zalhanale. „Sureccii“, negustorii de seuri, au colectat din județul Dimbovița zeci de mii de ocale de seuri destinate exportului, ca și consumului intern¹⁰. În acelaș timp, prin punctele vamale ale județului se exportau în Austria mari cantități de cereale. Acest comerț înviorat, după recenta desființare a monopolului economic turcesc, a dat viață dezvoltării economice a țărilor românești. Orașul Tîrgoviște, căzut în amorfizare de aproape două secole, a beneficiat și el de această conjunctură favorabilă.

Contactele sporite cu străinătatea a schimbat mentalitatea oamenilor, creindu-le preocupări și acțiuni noi pentru apărarea sănătății publice și înfrumusețarea orașelor.

Comitetul Carantinelor a organizat și stimulat ani îndelungați lupta pentru apărarea sănătății. Prin circulara nr. 1408 din 20 octombrie 1833 se cerea ca organele de conducere județene și orășenești „...să îndatoreze pe fiecare locuitor a-și scoate gunoaiile de prin curți, ducîndu-le la locuri depărtate și deosebite mortăciunile să le îngroape

⁸ Idem.

⁹ Arhivele Statului jud. Dimbovița fondul Primăria oraș. Tîrgoviște dos. nr. 2/1832, f. 9 și fondul Cîrmuirea, dos. nr. 2793/1833, f. 104.

¹⁰ Ibidem, f. 94.

adinc spre paza obșteștei sănătăți...“¹¹. Atît Cîrmuirea județului, cît și maghistratul orașenesc au căutat să aducă cît mai grabnic la cunoștința populației circulara respectivă, cu mijloacele de atunci, prin „publicație și barabancic“¹². Nici pe departe nu putea fi vorba despre un serviciu al salubrității, foarte costisitor, într-o vreme cînd bugetul comunal nu dispunea de fonduri pentru întreținerea curățeniei în oraș. Nici ordonanțele comunale, care cuprindeau îndemnuri mai mult platonice la curățenie, nu erau respectate, astfel că orașul Tîrgoviște a avut din punct de vedere al curățeniei un aspect respingător vreme îndelungată. Terenurile virane, curțile din spatele caselor și străzile erau folosite pentru depozitarea gunoaielor menajere și pentru aruncarea stîrvurilor de animale moarte. Nu puține au fost în acel timp protestele unora din locuitori, împotriva unor asemenea proaste obiceiuri. Astfel, mai mulți locuitori din mahalaua Tîrgului „ce sînt șezători în dosul prăvăliilor despre soare spune...“ au înaintat o jalbă la maghistratul orașului prin care arătau că „...unii din prăvăliași leapadă gunoi în dosul prăvăliilor, pe locul cel slobod, care gunoi încingîndu-se, poate să aducă putoare și să pricinuiască și boale vecinilor...“ și cereau să-i silească să respecte curățenia¹³.

Într-una din publicații, intitulată „Către orașeni“, din 10 aprilie 1833 maghistratul orașului anunța pe locuitori „...că pe vremea verii să nu se afle în oraș zioa nici o vită mare sau mică, căci care nu se vor supune a-și da vitele la păzitor și se vor găsi în oraș, hotărît să știe că li se vor omori, că aceasta este folosul orașului și curățeniei“.

Cînd, în anul 1836, Grigore Tabacu, staroste de meseriași, a vrut să-și facă o zalhana, 21 de locuitori din mahalaua Tabacilor au cerut maghistratului orașenesc nu numai să nu-i îngăduie a-și deschide zalhana, dar și „tăbăcăriile să fie mutate mai razna, cam în malul mătciîi Ialomîiții, iar nu în mijlocul orașului“.

Un staroste de meseriași, o autoritate în acele vremuri, și-a putut îngădui să nu țină seama de protestele vecinilor săi. El și-a clădit zalhanaua în curtea casei sale din Ulița Mare. Din această cauză, s-au ivit proteste mai energice din partea altor 12 și apoi 32 locuitori, ceea ce l-a silit să-și ia angajamentul de a păzi curățenia prin săparea de gropi în curte, pentru scurgerea sîngelui și aruncarea resturilor provenite din tăierea vitelor, pentru a nu infecta aerul¹⁵. De aici, însă se observă că maghistratul orașului nu a adus la îndeplinire porunca Comitetului Carantinelor din anul 1831, de a scoate în afară întreprinderile insalubre.

¹¹ Arhivele Statului jud. Dîmbovița, fondul Cîrmuirea..., dos. nr. 2811/1833, f. 25.

¹² Idem, Primăria orașului Tîrgoviște, dosar nr. 16/1833, f. 4, 5.

¹³ Ibidem, f. 3.

¹⁴ Arhivele Statului jud. Dîmbovița, fondul Primăria orașului Tîrgoviște dosar Nr. 16/1833, f. 1.

¹⁵ Idem, dosar nr. 21/1836, f. 4—11.

„*Doctorul ocrugului*“, medicul de județ, priveghea la dezvoltarea sanitară a județului și a orașelor pe care le avea în supraveghere. Se numea Iohan Sobel și era originar din Austria. Comitetul Carantinilor a căutat să stabilească anumite criterii pentru practicarea medicinei, domeniu vast în care puteau să se infiltreze tot felul de șarlatani. O primă măsură a fost aceea de a stabili cine putea practica „*meșteșugul gerahlicului, adică a lua sânge, a scoate gloanțe, a îndrepta mâini și picere frinte*“¹⁶.

În lipsa unor școli de specialitate pentru pregătirea cadrelor medicale medii și superioare, singurul criteriu pentru instruirea personalului medical inferior a fost practica. Doctorul Ocrugului, pentru a aduce la îndeplinire porunca Comitetului Carantinilor, a pretins din partea bărbierilor, care aveau cît de cît atingere cu mica chirurgie în practica meseriei lor, dovezi semnalate de către cetățeni care le-au fost clienți, precum că se pricep la meșteșugul lor. Dovezile eliberate de către un medic se asemănau unui certificat de studii. Doctorul Marsille a dat un astfel de atestat, în care scria: „*Încredințez prin iscălitura mea că în vremea în care am fost în Țirgoviște, am cunoscut pe Costache Bărbierul, vrednic de a lua sânge și a pune lipitori*“. Un al doilea „*chirurg*“ autorizat pe baza multor dovezi de vrednicie, căci cu cît erau mai numeroase cu atît era mai sigur că vor fi luate în seamă, și care a devenit și cadru sanitar comunal, a fost bărbierul Ioniță Șerbănescu¹⁷.

Bărbierii „*chirurgi*“, mai cu seamă Ioniță Șerbănescu, speculau suferințele locuitorilor și, cum este de așteptat, mai mult dăunau decît foloseau. Într-o plingere adresată judecătoriei locale, unul dintre pacienți scria: „*...mai susnumitul Ioniță Bărbierul, găsindu-mă aici în tîrg, văzîndu-mă cu mîna legată și umflată, de loc m-au luat la prăvălia d-sale și s-au pus de mi-au tăiat dosul mîinii cu briciul bucăți, tăindu-mi vinele toate în două zile și doftorii nu mi-au dat de loc, de cît mîna mi s-au schilodit cu tot și s-au zgîrcit și am rămas cu tot slut de mîna de sînt șase luni...*“, cerînd despăgubiri. Același bărbier a pretins unui locuitor din satul Colanu o sumă mare de bani pentru acel timp, 130 lei sau aproape 6 galbeni, pentru îngrijirea soției sale, lovită la cap.¹⁸

Medicii curanți, existenți în orașul Țirgoviște în prima jumătate a secolului al XIX-lea, au fost străini de țară; numele lor nemțești, franțuzești sau italienești erau tot atît de valoroase ca și presupusele diplome despre existența și veriditatea cărora nu se interesa nimeni. Pentru o populație aproape în întregime analfabetă, tradiția și expe-

¹⁶ Arhivele Statului jud. Dîmbovița, fondul Primăria orașului Țirgoviște; dos. nr. 13/1832, f. 2.

¹⁷ Ibidem, f. 5.

¹⁸ Arhivele Statului jud. Dîmbovița, fondul Judecătoria orașului Țirgoviște, dosar nr. 8056/1835 și dosar nr. 9359/1834, f. 111.

riența constituiau unica școală de însușire a unor practici medicale, care țineau mai mult de domeniul regilios, maslul, aghiasma, împărtășania și descîntecul ocupînd primul loc.

În afara doctorilor Sobel și Marsille se mai aflau, în al patrulea deceniu a secolului trecut, doctorul Teodosie, amintit în primul proiect de pavare a străzilor și „*Doctorul particular Franz de Ștefano*“. Aceștia maghistratul orașului după o poruncă a Comitetului Caratinelor, i-a cerut să-și prezinte actele de studii medicale. Cum nici după termenul de un an acordat, Franz de Ștefano n-a putut să-și facă, prin acte, do-vada calității de medic, a trebuit să părăsească orașul.

Prima mare acțiune sanitară de combatere a uneia dintre cele mai nocive maladii, atît în rîndul oamenilor maturi ca și a copiilor, a fost vaccinarea antivariolică. Comitetul Carantinelor a trimis cîrmu-riilor județene, la sfîrșitul anului 1832, instrucțiuni detaliate „*atingă-toare de altoirea copiilor de vîrsat*“. Campania urma să înceapă la 1 martie 1833. Instrucțiunile arătau că sătenii trebuiau îndemnați cu vorbe „*blinde și dulci*“, fără să li se facă nici o silnicie să-și aducă copiii la vaccinare¹⁹. Erau altoiți copiii de la 4 săptămîni la 8 ani. În orașul Tîrgoviște au fost vaccinați în primăvara anului 1833 doar 21 copii, din cauza lipsei de încredere a părinților în eficacitatea vaccinului. În ju-dețul Dîmbovița, treburile au mers cu mult mai bine, căci începînd de la 1 aprilie 1833 au fost vaccinați 1953 copii. Vaccinarea copiilor împotriva vîrsatului era făcută sub supravegherea doctorului de județ.²⁰

Ca să se poată face față lipsei de medicamente și spre a se înlă-tura folosirea dăunătoare a acelor aflate în comerț, Comitetul Caran-tinelor a trimis circulare la județe, obligînd pe cîrmuitori să inițieze în luna mai a fiecărui an, campanii de recoltare a plantelor medicinale ca : mușețel, floare de soc, de nalbă, pir, sămînță de in și orz, necesare în combaterea răcelilor și a „*obrintelilor*“²¹.

Poliția orașului avea obligația să trimită rapoarte săptămînale des-pre sănătatea „*hălăduitorilor orașului*“, în care se arăta invariabil că „*se află ferii despre lipicioasele boale, afară de cele obișnuite, cum lingoarea, vîrsat, friguri și altele*“²².

Corespondența dintre maghistratul orașului, cîrmuirea județului și poliție, stă mărturie despre aspectul neîngrijit al orașului Tîrgoviște în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Într-una din adresele ma-ghistratului către cîrmuire se scria : „*Ulitele din tot orașul se află pline de mardalîcuri și prin cele mai multe locuri sînt felurimi de stirvuri ce aduc un nesuferit miros, amîndouă acestea fiind pricinui-*

¹⁹ Idem, Fondul Cîrmuirea jud. Dîmbovița, dosar nr. 3218/1832, f. 1, 75, 76 și dosar nr. 3175/1832, f. 536.

²⁰ Arhivele Statului jud. Dîmbovița, fondul Cîrmuirea jud. Dîmbovița, do-sar nr. 2733/1833, f. 94.

²¹ Ibidem, f. 95.

²² Ibidem, f. 104.

toare de vătămarea sănătății obștești, (...) înfățișându-i o privire destul de neplăcută, când pretutindeni se vede necurătenia”²³.

Nu era cituși de puțin ușor să se asigure curățenia unui oraș extins și cu toate străzile nepavate, cu numeroase locuri virane și cu o mare afluență de oameni de la țară în zilele de tirg. Pentru a scăpa într-o măsură oarecare de noroaie, bălți și murdării, maghistratul orașului a luat inițiativa pavării unora din străzi, însă cu contribuția locuitorilor. S-au pavat cu piatră de riu câteva străzi centrale și însuși circumscripătorul a intervenit pentru urgentarea lucrării, scriind: „Pentru că în oraș pe cele mai multe ulițe precum și în piața mare s-au văzut că din cea mai puțină ploaie se formează noroaie și batacuri cu totul nesuferite și chiar vătămătoare sănătății, subiscălitul am pus îndatorire polițaiului respectiv a stăruii ca fiecare proprietar în dreptul casei sau a proprietății sale să aducă moloz și pietriș pentru stîrpirea unor asemenea batacuri, negreșit în soroc de 30 zile”²⁴.

*

* *

Comitetul Carantinelor a numit la 9 iulie 1841, pentru prima dată în existența orașului Tirgoviște, pe Marghioala Oloviceanu ca moașă, pentru a se preveni „...adesele primejdii și nenorociri ce să întimplă din neștiința femeilor ce uneltesc meșteșugul moșitului, înfățișînd drept dovadă diploma ce au primit de la institutul întocmit în capitala Bucureștilor pentru predarea învățaturii moșitului”. Moașa urma să fie plătită cu o leafă lunară de 100 lei din casa orașenească, pentru care avea „îndatorirea a moși fără plată toate femeile sărace”. Totodată, se interzicea altor femei, fără pregătire, practicarea moșitului.

Maghistratul orașului, nedispunînd de suficiente mijloace bănești, a găstit cu cale să nu primească moașa, susținînd, în motivarea refuzului său, că „moașa nu este de trebuință orașului, avîndu-și cucoanele și negustoresele moașele lor, mai niciodată nu au chemat-o, luînd leafa de geaba”. De aici, un șir de porunci și răspunsuri, pînă ce maghistratul a admis să fie trecut în buget, cu leafa stabilită. Dar Ioniță Șerbănescu, „hirurgu dintr-acelel oraș” a găsit cu cale că nu poate fi mai prejos decît moașa și atunci a înaintat chiar domnitorului Țării, o jalbă, cerînd să fie trecut în bugetul orașenesc, cu o leafă egală „căci au vindecă și vindecă pe mulți pătimași bolnavi”. Cererea i-a fost aprobată, urmînd ca de la 1 noiembrie 1842 să primească o leafă lunară nu de 100 lei, ci de 60 lei, însă cu obligația ca „fără nici o pregetare și fără a pretinde de la cei sărmani nici un fel de plată, să le dea îngrijirile necesare”. Maghistratul a mai încercat odată să arunce din spinarea sa povara achitării lefurilor acestor noi salariați. Departa-

²³ Idem, Fondul Primăria orașului Tirgoviște, dos. nr. 10/1840, f. 10.

²⁴ Arhivele Statului jud. Dimbovița, fondul Primăria orașului Tirgoviște dosar nr. 20/1843 și dosar nr. 24/1852, f. 1, 7.

mentul Trebilor din Lăuntru i-a atras însă atenția, pentru ultima oară, asupra obligativității „*tinerii atât a moașei, cât și a aceluși Ioniță Șerbănescu, pentru ajutorul ce asigurază către cei scăpătați orașani și ceilalți locuitori ai județului*“. Suma lefurilor „*va stăruî el să o întîmpine din micșorarea altor cheltuieli ce figurează în al său buget, precum din condeul milosteniei, din hrana arestanților, din meremetul sacalelor și prin cîte alt va mai putea adăoga la ale sale venituri*“.

Dintr-un „*catastih de hrana arestanților*“, pe luna noiembrie 1843, se poate vedea că pentru cei 30 închiși în temnița orașului, s-au cheltuit 261 lei. Se cumpărau zilnic pîine, legume și luminări, iar, din 7 în 7 zile, sare, săpun și rășină. De nicăeri nu rezultă că s-ar fi cumpărat carne și grăsimi, iar acum maghistratul orașenesc era îndemnat să mai micșoreze și din cheltuiala cu hrana arestaților. Ne putem închipui cît de mizerabilă era hrana acestora, în schimbul căreia erau scoși la diferite munci, printre care și la curățitul orașului.

Deoarece, la începutul celui de al cincilea deceniu al secolului trecut, bolile venerice au cunoscut o extindere îngrijorătoare, Sfatul Administrativ Extraordinar a luat, în luna septembrie 1843, hotărîrea de a înființa spitale venerice temporare în toate capitalele de județe. Aceste spitale urmau să fie instalate în case luate cu chirie, chiria neputînd depăși 1000 lei anual. Apoi, dintr-o sumă de lei 900, aprobată odată pentru totdeauna, trebuiau să se procure 15 paturi cu așternuturile lor. Cheltuiala cu hrana zilnică a bolnavilor, calculată la 1 leu pe zi, priveau pe pacienți. Poliției îi revenea sarcina ca să adune toate „*femeile celemice*“ din oraș pentru examenul medical, cele bolnave și sărace fiind cu forța trimise la spital, iar celelalte avînd obligația să se trateze la domiciliu. După vindecarea, constatată de medici, dacă se vor mai îmbolnăvi, vor putea fi trimise în „*surghiun*“.

La sate, doctorul județului, sprijinit de proprietarii de moșii, examina pe toate femeile bănuite a fi bolnave, trimetînd la spitalul județean pe cele îmbolnăvite și sărace. Pentru cele sărace, satele aveau obligația să le susțină întreținerea din „*cutiile lor*“, plătiînd pentru fiecare 20—30 parale pe zi.

Pentru prevenirea răspîndirii bolilor venerice, s-a interzis cîrmuitorilor de a mai ține astfel de femei. Întru susținerea cheltuielilor spitalicești, s-a inițiat o subscripție publică generală, sub controlul cîrmuitorilor de județe²⁵. La subscripția publică din județul Dimbovița, „*nu s-a putut dobîndi nimic (...) și nici nu se poate nădăjdui*“, căci nici măcar cîrmuitorul n-a binevoit să subscrie²⁶.

De aici a rezultat o întîrziere de cîțiva ani în înființarea spitalului de boli venerice din orașul Tirgoviște. De abia la 6 mai 1846, adunarea obștei a întocmit lista cheltuielilor, prevăzîndu-se lei 14.674, din care

²⁵ Arhivele Statului jud. Dimbovița, fondul Primăria orașului Tirgoviște, dos. nr. 20/1843, f. 2, 3.

²⁶ Idem, dos., nr. 70/1846, f. 9.

5475 lei pentru hrana zilnică a 15 bolnavi. Tîrgurile Găești și Potlogi, făcînd parte din județ, au fost obligate să sprijine spitalul cu cite lei 1000 pe an²⁷. Fiindcă s-a întîrziat mult cu înființarea spitalului cîrmuirea a primit o admonestare serioasă și obligația de a-l înființa în termen de 10 zile²⁸.

Înființat în luna iulie 1846, spitalul veneric sau „Casa de leac” din Tîrgoviște, pentru 15 bolnavi, a fost deschis numai pe vreme călduroasă, căci, conform vederilor de atunci, iarna era dăunătoare pentru bolnavi. Se ținea o evidență strictă a bolnavilor, prin liste întocmite lunar de cei intrați și ieșiți, sub supravegherea poliției. Biletetele de ieșire trebuiau să aibă semnătura medicului județean.

S-au închiriat etajul, beciul și grajdul din casa lui Hristache Tungescu, alături de casa pitarului Mihalache Brătescu, cu o chirie de 450 lei lunar²⁹. S-au cumpărat scînduri pentru 9 paturi, pînză pentru saltele și perne, o căldare de aramă de 4 ocale, 6 oale mari, 18 linguri de lemn, 15 străchini, 4 donițe, 4 sfeșnice de tinichea, 4 tinichele de băut apă, un grătar de fier, o puțină de apă, 2 măhuri și un lighean cu ibric de pămînt³⁰. Abia la 16 septembrie 1846, cu puțin înainte de închidere, s-au mai cumpărat 16 castroane pentru scuipători. Contrar prevederilor de a se angaja în serviciul spitalului cinci oameni, printre care și un bucătar, s-au angajat numai doi, soț și soție, cu lefuri de 30 lei pe lună, pe care o primeau numai pe timpul serviciului. Bărbatul îndeplinea toate slujbele dinăuntru și din afară, iar femeia gătea după instrucțiunile medicului, spăla rufele și îngrijea de curățenia odăilor³¹.

Înființarea unor spitale venerice, impusă de răspîndirea îngrijorătoare a unor atare boli, nu s-a datorat atît unor considerente de ordin umanitar, cit mai mult unora de natură egoistă, în legătură cu necesitatea de a apăra clasele avute de primejdia îmbolnăvirii. Într-adevăr, aceste spitale au fost înființate numai pentru slugi, robi și pentru populația săracă de la orașe și sate, internarea pentru aceștia avînd un caracter obligatoriu. Din listele bolnavilor aflați în spitalul veneric din Tîrgoviște lipsesc nume de omeni aparținînd claselor avute. Boierii și negustorii nu erau supuși controlului sanitar veneric. Deci pretenția „de a stirpi odată din principat boalele venerice ce bîntuie o însemnată parte a locuitorilor” rămînea o vorbă goală, atîta vreme cit ele se cuibăreau necercetate în straturile de sus ale societății, de unde puteau infesta întreaga populație.

Medic al județului Dimbovița în anul 1846 a fost Vahmann, succesorul doctorului Sobel, pensionat. Din listele de cheltuieli de pe anul

²⁷ Ibidem, f. 11, 14.

²⁸ Ibidem, f. 14.

²⁹ Arhivele Statului jud. Dimbovița, fondul Primăria orașului Tîrgoviște, dos. nr. 70/1846, f. 22.

³⁰ Ibidem, f. 37.

³¹ Ibidem, f. 39.

1846 rezultă că au fost internați în spital 16 bolnavi, dintre care 5 slugi, și 3 robi, iar la închidere, la 1 octombrie, mai rămăseseră 7 bolnavi, ale căror boli, fiind considerate cronice, medicul a avizat pentru trimiterea lor acasă. Aceleași liste ne indică și locurile de proveniență ale bolnavilor internați, 5 fiind din Tîrgoviște, restul din satele Cobia, Bolovani, Mătăsaru, Pirlita, Pietroșița, Izvoarele, Bărbuleț, Vîrfuri și Bezdead³³. Tot din listele de cheltuieli, se pot cunoaște prețurile unora dintre produsele timpului. Astfel, ocaua de „săpun prost” costa 2 lei și 10 parale, ocaua de luminări 2,20 lei, iar un zimbil pentru transportul medicamentelor 2 lei și 10 parale³⁴. Medicamentele se procurau de la farmacia lui Samuel Graeff, urmașul lui Gottwald, și ultima chitanță din anul 1846 a fost în sumă de lei 410 și 10 parale. Cîrmuirea trimitea spre aprobarea Departamentului Trebilor din Lăuntru pină și rețetele de doctorii³⁵.

În anul 1848, spitalul veneric, adăpostit tot în casa lui Tungescu și-a desfășurat activitatea între 27 mai și 30 septembrie. Zestrea spitalicească completată între timp, cuprindea acum 15 saltele cu pernele lor, 17 paturi, 4 mese, 1 căldare, 1 pereche pirostriei, 7 oale mari, 15 străchini de scupat, 4 sfeșnice, 4 tinichele de băut, 14 linguri de lemn, 4 donițe, 1 hîrdău, 1 puțină, 1 albie, 1 lighean cu ibric și (...) 5 lemne mari. Cheltuielile de întreținere variau între 132 lei și 198 lei lunar, inclusiv leafa celor doi îngrijitori, fiind în funcție de numărul bolnavilor³⁶.

Orașul și-a păstrat, și după trecerea a 15 ani, același aspect neîngrijit din cauza răului obicei al locuitorilor de a-și arunca gunoaiele pe străzi și în locuri virane. Din nou maghistratul orașului a cerut cîrmuirii județului...*“ a porunci poliției să se publicuiască prin batere de dărăban, că nimeni pe viitorime să nu îndrăznească a mai arunca murdălicuri pe ulițe populare, căci dacă se va dovedi cineva că au urmat împotriva, să știe că oricine va fi, fără considerație, se va supune la Straf în folosul casii maghistratului*³⁷.

Primul tablou, cuprinzînd numărul nașterilor, al bolilor și al deceselor, este cel întocmit de poliție în luna decembrie 1846 pentru 7 luni din an. Astfel, de la 1 ianuarie 1846 și pină la 31 iulie 1846, au fost 76 nașteri și 58 decese, dînd un excedent de 18 născuți. În același timp, s-au înregistrat 364 bolnavi, luna februarie fiind cu numărul cel mai

³² Arhivele Statului jud. Dîmbovița, fondul Primăria orașului Tîrgoviște, dos. nr. 70/1846, f. 45, 104.

³³ Ibidem, f. 102.

³⁴ Ibidem, f. 96.

³⁵ Ibidem, f. 115, 133.

³⁶ Arhivele Statului jud. Dîmbovița, fondul Primăria orașului Tîrgoviște dos. nr. 5/1848, f. 2, 15, 18, 45.

³⁷ Idem, dos. nr. 66/1847, f. 1.

mare : 96 bolnavi. Aceeași listă cuprinde denumirile bolilor frecvente : lingoare, vărsat, brîncă, dropică, dambla, răceală, gîlci, junghi, tuse³⁸.

Puținele cadre sanitare din țară, avînd la conducere Comitetul Sănătății, care a luat locul Comitetului Carantinelor, au trebuit să facă față în anul 1848 teribilului flagel al holerei. Încă înainte de a se fi răspîndit molima în cuprinsul țării, s-au luat, la 30 aprilie 1848, unele măsuri de profilaxie printre care : curățirea străzilor și a curților de orice fel de murdării, spoirea și aerisirea tuturilor locuințelor, interzicerea vînzării cărnurilor sărate, a zarzavaturilor și a fructelor stătute ; interzicerea adunărilor în localuri și parcuri, închiderea cîrcimilor, vînzările făcîndu-se prin fereastră, închiderea localurilor de prostituție ; înființarea din vreme a unor spitale pentru holerici ; angajarea personalului spitalicesc și a ciocilor, pregătirea unor care învelite, trase de boi, pentru transportul morților spre locul de îngropare³⁹.

Epidemia de holeră din anul 1848 s-a răspîndit cu iuțea, astfel că, după puțin timp de la ivirea ei în porturile Galați și Brăila, a fost semnalată și la Tîrgoviște, în luna mai. La 1 iunie, maghistratului orașului i s-a poruncit să înființeze de urgență spitalul de holerici⁴⁰.

Acesta a închiriat o „casă de spital“, pentru înzestrarea căreia s-au cheltuit lei 152 și 32 parale. S-au cumpărat scînduri pentru 5 paturi, paie pentru saltele și perne, pînză și sfoară, cuie, var și pămînt pentru lipit pereții și podeaua. Au fost angajați doi îngrijitori cu cîte 15 lei pe lună, 2 ciocli cu cîte 40 lei pe lună și un șef al lor cu 50 lei pe lună. *Hirurgul* Ioniță Șerbănescu a găsit prilejul, pentru că a îngrijit pe holerici, să ceară un spor la leafă, de 30 lei lunar.

S-au luat noi măsuri pentru combaterea epidemiei, printre care : înființarea unor comisii județene, formate dintr-un număr de deputați și doctorii județelor și prezidate de cîrmuitori, răspunzătoare în fața Comitetului Sănătății ; punerea în carantină a orașelor și satelor molipsite ; transportarea fără nici o întîrziere a bolnavilor și morților la locurile respective⁴¹.

Cum epidemia de holeră se intensifica zi de zi, polițaiul orașului a solicitat maghistratului, la 28 iunie, să-i puie la dispoziție o trăsură pentru a merge la bolnavi⁴². De abia la sfîrșitul lunii august epidemia a scăzut din intensitate, iar la 21 septembrie 1848, mobilele spitalului de holerici, desființat, au fost scoase la mezat⁴³. Epidemia de holeră a costat orașul lei 542 și 6 parale, inclusiv prețul mobilelor⁴⁴.

³⁸ Idem, dos. nr. 31/1847, f. 2—9.

³⁹ Arhivele Statului jud. Dimbovița, fondul Primăria orașului Tîrgoviște dos. nr. 11/1848, f. 2.

⁴⁰ Ibidem, f. 17

⁴¹ Ibidem, f. 3.

⁴² Ibidem, f. 25.

⁴³ Idem, dos., nr. 11/1848, f. 47.

⁴⁴ Ibidem, f. 50, 59.

„Lista de boala holerei în orașul Tîrgoviște de la început și pînă la sfîrșit“ ne înfățișează pe cartiere mersul acestei epidemii. Din listă se poate observa cum cartierele orașului din vopseaua de roșu și cea de galben, locuite de populația săracă, au fost cele mai lovite de flagel, avînd un număr de 465 îmbolnăviți din totalul de 775 bolnavi și 211 morți din totalul de 260 decese.

Față de gravitatea epidemiei, spitalul de holerici cu 5 paturi a fost cu totul insuficient, bolnavii fiind culcați pe jos, în odăi și chiar în curte⁴⁵. În anul 1849, a fost temporar înființat și un spital ostășesc care a avut și o farmacie. Acest spital a fost în subsistența orașului, avînd ca administrator pe N. Ioanid. Numai într-o singură lună, de la 15 ianuarie la 15 februarie s-au eliberat 55 de rețete, iar unuia din soldați i s-au pus lipitori, plătinindu-se 3 lei pentru 6 lipitori.

*
* * *

La spitalul veneric, reînființat în anul 1849, de abia în luna iulie, au fost îngrijiți lunar între 2 și 8 bolnavi, cu scăderea proporțională a cheltuielilor pentru oraș.

În anul 1850, s-au închiriat pentru spital, pentru o chirie de numai 230 lei, casele cu 4 camere ale bisericii Sf. Nicolae, „alătura de casele pitarului Ion Hristodorescu“⁴⁶. În anul următor, spitalul veneric cu 12 paturi a fost mutat în casa cluceresei Elena Hiotu, cu o chirie de lei 450 pe an, cele dinainte ne mai fiind locuibile, din cauza degradării. Cheltuielile cu întreținerea spitalului s-au urcat la lei 1928 și 28 parale⁴⁷. Doctorul Popovici, care era și la județ, s-a angajat să îngrijească, fără nici o plată, de bolnavii venerici. În luna august 1851, au fost 11 internări de bolnavi.

În același an, a fost adusă la cîrmuire o ladă cu doctorii a lui Constantin Popa Hristu „cel ce întrebuița profesia medicală, lipsa din oraș“, poate din cauza că profesa clandestin și se temea de consecințe. După pecetluire, lada a fost dată în păstrare doctorului județului⁴⁸.

Pentru transportarea gunoaielor în afara orașului, poliția a solicitat maghistratului să cumpere 2 dube cu cîte 2 roate, amîndouă costînd 45 lei⁴⁹.

Consumul de piine și carne al orașului în anul 1855 a fost de 12.800 chile griu și 6650 vite, mari și mici. Orașul avea 1105 case cu 1—5 camere. Se plăteau chirii anuale de lei 30 lei la 1000 lei. Un han

⁴⁵ Arhivele Statului jud. Dîmbovița, fondul Primăria orașului Tîrgoviște, dos. nr. 11/1848, f. 50, 59.

⁴⁶ Idem, dosar nr. 34/1851, f. 10, 28.

⁴⁷ Ibidem, f. 36, 42, 48.

⁴⁸ Arhivele Statului jud. Dîmbovița, fondul primăria orașului Tîrgoviște dos. nr. 23/1851, f. I, 4, 7.

⁴⁹ Idem. dos. nr. 50/1851, f. 1.

fusese însă închiriat cu 2000 lei pe an. Orașul avea 64 circiumi, 15 hauri și 106 prăvălii, 161 case arendate cu chirie. Spitalul era instalat în casa cu nr. 693, în casele lui N. Andronescu.

Feciorul lui Tudor Tabacu, cumpărând casele lui Pană Matiuca din mahalaua sirbească, a înființat în curte o tăbăcărie, fără să întrebe pe nimeni. Locuitorii mahalalei au înaintat maghistratului mai multe jalbe, prin care arătau că nu mai pot sta din cauză că „*murdălicul și putoarea le aduce vătămarea sănătății, precum și apa nu mai este de băut, că toate murdălicurile le aruncă pe dînsă*“. Ei cereau mutarea tăbăcarului în mahalaua Tabaci, unde se află toate tăbăcăriile⁵⁰.

Comitetul Sanitar al Sănătății Publice, înființat în locul Comitetului Carantinilor, îndruma activitatea sanitară în județele și orașele Țării Românești. Șeful acestui Comitet, în anul 1855, a fost târgovișteanul Nicolae Fusea care semna cu titlul de protomedic⁵¹. S-au înființat comisii spitalicești locale pentru sprijinirea spitalelor județene. Vistieria subvenționa spitalul județean cu 5000 lei pe an, însă plătea subvenția cu mari întârzieri. Medicul județului era în anul 1855 doctorul Schramm⁵².

Printr-un jurnal anterior Sfatul Administrativ a acordat comisiilor spitalicești județene mai multă libertate în mînuirea fondurilor, acestea putînd angaja funcționari sau mări lefurile mici, fără aprobarea Comitetului Sanitar⁵³.

În anul 1855, s-au înființat în orașul Tîrgoviște două spitale militare provizorii⁵⁴. Tot în acest an, a fost adus în oraș regimentul nr. 2 de infanterie al armatei românești, soldații și ofițerii fiind incartiruiți pe la casele locuitorilor. Vara s-a trimis la m-rea Dealului o comandă de soldați, pe tot timpul cît va dura căldura. S-au dat dispoziții ca soldații bolnavi să fie tratați la spital, pe cheltuiala organelor militare. Tot în anul 1855, a staționat în orașul Tîrgoviște și un batalion al armatei austriace de ocupație⁵⁵.

Membrii Comitetului Sanitar se întitulau medici inspectori și medici revizori. Ei inspectau cu regularitate spitalele județene, consemnînd în rapoarte lipsurile constatate. La inspecția care a avut loc pe data de 22 decembrie 1854, medicul revizor a dispus completarea zestreii spitalului conf. schemei prevăzute. Obiectele de îmbrăcăminte urmau să se ia de la carantinele desființate și din îmbrăcămintea rămasă de la pasageri. La o nouă inspecție, efectuată de medicul revizor Vartiadi, spitalul a fost găsit într-o „*neplăcută stare*“. Bolnavii nu erau prea

⁵⁰ Idem, dos. 74/1855, f. 4.

⁵¹ Idem, dos. nr. 104/1855, f. 10.

⁵² Arhivele Statului jud. Dîmbovița, fondul Primăria orașului Tîrgoviște, dos. nr. 104/1855, f. 40.

⁵³ Idem, dos. nr. 104/1855, f. 15.

⁵⁴ Ibidem. f. 375.

⁵⁵ Ibidem f. 204 și idem dos. nr. 108/1855, f. 422.

curat îmbrăcați și numai o singură odaie fusese spoită proaspăt. În spital se aflau și zece soldați bolnavi, dintre care doi cu rii. S-a constatat că medicul județean inspecta regulat spitalul⁵⁶.

În anul 1854, în spital au fost îngrijiți 178 bolnavi. Din bilanț se poate vedea că veniturile însumau 13.156 lei și 18 parale iar cheltuielile au fost de lei 12.619 și 39 parale. Veniturile erau alcătuite din subvenția Comitetului Sanitar și din aplicarea cotei de 8,30% asupra veniturilor bugetare ale Maghiștratulului orașului Tîrgoviște. Tîrgurile Găești și Potlogi sprijineau, la rîndul lor, spitalul județean, proporțional cu veniturile lor⁵⁷. Întocmai cum maghiștratul orașului era obligat să-și închee bugetul de fiecare dată cu un excedent cît mai mare, la fel și spitalul județean trebuia să rezolve economii bugetare, sursa principală a oricărui excedent. Excedentul anului 1854 a fost de lei 536 și 19 parale, iar al anului 1855 de lei 6435 și 38 parale⁵⁸. Urmarea unor asemenea iraționale economii s-a observat la revizia din cursul anului, cînd s-au constatat lipsuri importante în îngrijirea bolnavilor.

Numărul bolnavilor tratați în spital era în creștere. Astfel, în anul 1855, au fost internați 198 bolnavi, iar în luna ianuarie 1856 — 31 bolnavi, dintre care 16 au fost femei. Cum spitalul avea numai 15 paturi, 5 pentru bărbați și 10 pentru femei, bolnavii suplimentari au fost culcați pe jos și o hotărîre în acest sens a fost luată cu obligația pentru cei ce nu aveau locuri, să-și aducă așternut de acasă⁵⁹.

Prin legea sanitară din anul 1853 spitalele venerice li s-a schimbat denumirea, mai întii în spitale districtuale, și apoi județene. Prin aceeași lege, aceste spitale au devenit permanente. Din pricina evenimentelor politico-militare din 1853—1856, legea nu a putut fi aplicată. De-abia prin afișul nr. 75 din 27 august 1856 al Căimăcămiei s-a trecut la aplicarea legii în toate prevederile ei⁶⁰.

Prin acelaș afiș, s-a admis primirea în spitale a bolnavilor de orice fel de boală, lucru de altfel practicat și în anii precedenți, fără o aprobare prealabilă. De acum în spitalele județene, pe lângă bolnavii venerici, se vor întilni bolnavi de tifos, de disenterie, de dropică, de leșinuri, de „*periplimonie*“, de reumatism, de dureri de oase, de „*boală hronică*“, Spitalul districtual era administrat de „felcerul“ Vasilache Hagi Asador⁶¹.

Prin aplicarea noii legi sanitare, spitalele districtuale au fost mai bine organizate, avînd și o cancelarie, căreia i s-au trimis de către Comitetul Sanitar Superior patru condiții: pentru contabilitate, pentru

⁵⁶ Ibidem, f. 275.

⁵⁷ Arhivele Statului jud. Dimbovița, fondul Primăria oraș Tîrgoviște, dos. nr. 104/1855, f. 96.

⁵⁸ Idem, dos. nr. 105/1856, f. 86, 87.

⁵⁹ Ibidem, f. 39.

⁶⁰ Ibidem, f. 283, 259.

⁶¹ Arhivele Statului jud. Dimbovița, fondul Primăria orașului Tîrgoviște, dos. nr. 105/1856, f. 35, 102, 160, 205.

intrarea și ieșirea hirtiiilor, pentru inventar și pentru intrarea și ieșirea bolnavilor. Comisia spitalicească de sprijinire a spitalului număra patru membri, unul din ei fiind prezidentul maghistratului, iar altul doctorul județului⁶².

Comitetul Sanitar Superior a interzis medicilor județeni să prescrie bolnavilor spitalizați „medicamente de lux și scumpe, fără vreo trebuință adevărată”, ca să nu se mărească cheltuielile. O altă măsură, pentru degrevarea bugetului spitalelor de prea mari cheltuieli, a fost aceea ca slujbașii să-și primească lefurile, începînd cu 1 ianuarie 1857, prin medicul județean, din fondurile puse lui la dispoziție de Casa spitalicească din București. Prin aceeași lege sanitară din 1853, s-a instituit, de la 1 octombrie 1856, reținerea de 20% pentru pensii, la slujbașii mărunți ai spitalului⁶³. Înregistrîndu-se o scumpire a traiului, cauzată de ocupația străină lefurile servitorilor de la spitale s-au majorat cu 30 lei, ajungînd la 80 lei lunar⁶⁴.

Cum exista un singur medic, atît pentru oraș cît și pentru județ, supraaglomerat, s-a cerut aprobarea unui al doilea medic cu leafă. Departamentul Trebilor din Lăuntru, respingînd cererea a arătat totodată că nu se opune la angajarea lui, însă, plata să se facă prin contribuție cetățenească.

Conducerea orașenească, denumită *maghistrat* din 1831 și-a schimbat denumirea din anul 1858 devenind *municipalitate*. S-au înregistrat progrese simțitoare în privința iluminatului. La spital ardeau luminări toată noaptea și odaia subchirurgului, unde mai ardea o luminare. cunoaște mărimea spitalului : două odăi ale bolnavilor luminate noaptea prin luminări, cîte una de fiecare odaie, sala avea un felinar aprins toată noaptea și odaia subchirurgului, unde mai ardea o luminare. Într-o lună se consumau la spital 7 1/2 oca luminări, ocaua avînd 16 luminări. Zestrea spitalului e mai bogată ca în anul 1846, anul înființării. Acum ea e alcătuită din : 20 paturi, 45 perechi izmene, 33 cămăși bărbătești, 12 femeiești, 15 pături și plăpumi, 30 scufe, 15 prosoape, 15 fețe saltele, 15 fețe pernă, 15 dosuri de pernă confecționate din nou, 15 perechi papuci, 30 perechi ciorapi, 60 cearsăfuri, 1 „*clistir de șezut*”, 1 lighean de alamă, 1 pahar de cleștar „sadea” de apă, 1 cazan mare de fier, 4 sfeșnice de tinichea, 2 căldări, 1 grătar de fier, 2 ălbii pentru spălat rufe, 5 căni de băut apă, 1 baie în stare proastă, 5 tacîmuri de masă proaste, 15 străchini mari pentru bucate, 5 talere de pămînt, 4 ibrice de tinichea, 3 lighene de tinichea, 1 satir de tăiat carne și 1 cuțit⁶⁵.

⁶² Ibidem, f. 1.

⁶³ Ibidem, f. 331.

⁶⁴ Ibidem, f. 439, 461.

⁶⁵ Arhivele Statului jud. Dimbovița, fondul Primăria orașului Tîrgoviște dos. nr. 1/1860, f. 168 și 180.

Diligențele poștale au stat la dispoziția populației, ca mijloace de transport pînă la înființarea căilor ferate. Principalul drum pentru transportul mărfurilor și al călătorilor spre București și Dunăre, trecea prin târgul Găești. Din Tîrgoviște diligența poștală pleca de două ori pe săptămînă, marțea și vinerea, la orele 12 noaptea, cu sosirea în Găești la 6 dimineața. Din Găești diligența pleca miercuri și duminică la 3 dimineața, cu sosirea în Tîrgoviște la orele 9.

De abia numit ca medic al orașului în anul 1861, Ignat Freidental, s-a mutat la Cîmpulung Muscel, în locul lui venind „Maestru în chirurgie“ Const. Daraghi. Din anul 1862, medic al districtului Dîmbovița a fost dr. Tziegler. La 28 iunie 1861 Consiliul medical de pe lângă Comitetul Sanitar a dispus înființarea de registre la toate farmaciile, în care farmaciștii erau obligați să treacă rețetele medicilor, ca un mijloc de control în privința tratării corecte a bolilor. Numărul din registru al rețetei se scria pe ambalajul medicamentelor eliberate. Președinte al Consiliului Medical a fost dr. Al. Davilla, alături de care semneau ca membri: dr. G. Atanasovici, dr. Capșa, dr. Polizu, dr. Protici și dr. Scarlat Zürner. Aceștia au fost medici cu cel mai mare renume, care au contribuit la progresele medicinei în țara noastră⁶⁶. Consiliul Medical a dat dispoziția „ca în jurul patului unui bolnav muribund, să se așeze un paravan pentru a-l feri de indiscreta curiozitate a asistenților și totodată a pune o barieră între ei și trista agonie a muribundului“⁶⁷.

S-a reluat și vaccinarea antivariolică a copiilor, iar populației i s-a pus la îndemînă „Cărticica altoitului“ a dr. Polizu, din care au fost trimise 30 de exemplare orașului Tîrgoviște⁶⁸. Din anul 1859 datează primul certificat medical, cu următorul cuprins: „*Testimoniu: În urma adresei d-lui primar al comunei Tîrgoviște nr. 583 prin care cere a i se libera un certificat pe timpul cît a fost bolnav, se atestă printr-aceasta că domnia sa d-l George Ludescu pătîmind de boala Stranguria, fu tratat de subsemnatul în timpul de la șapte pînă la paisprezece martie curent. Drept care s-a dat acesta*“.

„*Medic primar al districtului Dîmbovița Dr. Rosdol*“.
Nr. 141 martie în 22 zile“⁶⁹.

Pentru cel care vizita pentru prima dată orașul Tîrgoviște, era izbit nu numai de străzile înguste și de neorînduiala în care se aflau casele, cele mai multe nerespectînd alinierea, dar și de totala lui lipsă de curățenie. Raportul revizorului general statistic, Marin Serghiescu, participant la revoluția din 1848, întocmit în luna noiembrie 1859, este edificator: „*M-am preumblat cu revizia a mai multor orașe din principat*

⁶⁶ Arhivele Statului jud. Dîmbovița, fondul Primăria orașului Tîrgoviște, dos. nr. 94/1861 f. 5.

⁶⁷ Idem, dos. nr. 46/1862, f. 12.

⁶⁸ Idem, dos., nr. 82/1859, f. 4.

⁶⁹ Arhivele Statului jud. Dîmbovița, fond Primăria oraș Tîrgoviște, dos. nr. 74/1859, f. 1.

și la nici un loc (...) nu am avut nenorocirea a vedea maghistratele în paralizie, ca la nefericitul oraș al d-voastră și totul devine că unii din domnii membrii se ocupă numai de reciprocele interesuri, neglijând pe cele orașenești la care s-au chemat prin încrederea obștească. Tristă împrejurare, domnilor, când cineva nu este în stare sau nu voește a corespunde cu încrederea ce li s-a dat și de câte ori am avut necesitate de lucrările d-voastră, nu am găsit pe nimeni, decât lacătul pus la localul municipalității și curtea plină de râmători (...) Unii din d-voastră s-au opozat și la curățirea orașului chiar de spurcatele turme de porci, de care mă împiedic la tot pasul ce fac ulițele acestui nefericit oraș“⁷⁰.

Între timp Ministerul din Lăuntru, fostul Departament al Trebilor din Lăuntru, primea nenumărate rapoarte, sesizări ale Comitetului Sanitar și reclamații din partea locuitorilor, despre neajunsurile întimpinate cu lipsa de curățenie din orașe. De aceea, Ministerul a stabilit prin circulara nr. 3158 din 22 august 1861, pînă la elaborarea unei noi legi comunale, decurgînd din art. 46 al Convenției de la Paris, prin care a fost înlocuit Regulamentul Organic, îndatoririle consiliilor municipale, între acestea mai cu deosebire :

„I. Privegherea ce datorau o aveau asupra articolelor din întiaa trebuință a hranei locuitorilor.

II. Buna îngrijire a bolnavilor în spitalul orașului.

III. Intreținerea și curățenia orașului.

IV. A veni în ajutorul administrației spre moralizarea societății“.

În circulară se insista ca „bolnavii să aibe o hrană convenabilă și bună îngrijire, căci negreșit cunoașteți ca buna îngrijire și ținerea în curățenie a localului, așternutului și hainelor contribuie într-un gradu foarte însemnatu la însănătoșirea bolnavului“.

Circulara mai atrăgea atenția asupra „necurăteniei în care se află unele orașe, care, nu numai face un efect din cele mai neplăcute, dar încă prin grămădirea bălegarelor, necurătențiilor, mortăciunilor și batacurilor conrupe aerul, încît, dupe toate rapoartele medicilor acestea sînt motivele ce produc, mai cu deosebire în timpul verei, epidemiile ce bîntuie sănătatea locuitorilor“⁷¹.

⁷⁰ Idem, dos. nr. 93/1859, f. 1.

⁷¹ Arhivele Statului jud. Dimbovița, fondul Primăria orașului Tîrgoviște, dos. nr. 6.1861, f. 10.

B I L A N Ţ

Pentru suma de bani ce s-a primit de această comisie și cei care s-a cheltuit printr-insu în trebuința ținerii spitalului pe un an 1855, precum la vale se arată

Venituri	Lei	par	Cheltuieli	lei	par
<p>I. Cei ce sã arată cã au rãmas capital la sfârșitul lui decembrie an 1854 din socoteile celui an, înaintate onor. Comitetului cu raportul nr. 39 din 20 martie anul 1855 și trecuți acești bani la nr. 1 din condica de venituri.</p>	536	19	<p>I. Lefile slujbașilor spitalului, adică a fclcerului, a rîndașului, a unei femei și a preotului după dezlegăturile onor. Comitetul nr. 713, 1453, 1895, 2465, 3034, 3892, 5340, 5747, 6308, 7095, 7500 leatul 1855, 368 leatu 856 și trecuți acești bani la despãrțirea 1 din condica de la nr. 1 pînã la 33.</p>	3640	
<p>II. Primiți de la onor. Administrația localã după ordinele onor. Comitet nr. 423 și 530 anului 855 și trecuți acești bani cu deslășirea cerutã la nr. 2 și 3 din condica de venituri.</p>	1 0000	—	<p>II. În hrana bolnavilor intrați în cãutarea acestui spital pentru 198 bolnavi arãtați în condica de intrare și eșirea lor, iar acești bani s-a cheltuit dupã aceleași dezlegãri arãtate mai sus și s-a trecut în condica de cheltuieli la despãrțirea a douã de la nr. 1 pînã la 12.</p>	2988	35
<p>III. Primiți din casa maghiștratu lui orașului Tirgoviște, datorita sa pentru ajutorul spitalului pe anul urmãtor 855, cite lei 8 și 30 par. la sutã din suma de lei patruzecișinouã de mii patru sute optzeci și patru, parale douãzecișuna, venitul acelei case dupã socotelele înaintate onor Departamentului din Nãuntru cu raportul nr. 170 din 15 februarie anul 856, trecuți la nr. 4 din condica de venituri.</p>	4329 <u>14866</u>	29 <u>8</u>	<p>III. În plata dohtoriilor date la bolnavi dupã aceleași deslegãri arãtate mai sus și trecuți la despãrțirea III din condicã, de la nr. 1 pînã la 8.</p>	1801 <u>8430</u>	15 <u>10</u>

Nr. 31, anul 1856 luna februarie 25.

* Arhivele Statului jud. Dimbovița, fondul Primãria oraș Tirgoviște dos. nr. 105/1856, f. 86, 87.

FOLITIA ORĂȘULUI

Lista de bolnavi însănătoșiți, rămași bolnavi, însănătoșiți

Bolnavi vechi	Bolnavi noi	Toată suma dinainte	Au murit	S-au însănătoșit	Au rămas bolnavi în ființă	S-au născut
2	20	22	3	16	3	1
1	17	18	—	11	2	3
3	10	13	1	11	1	1
2	20	22	—	20	2	—
8	67	75	4	58	8	5
4	37	41	6	32	3	—
3	22	25	3	19	3	3
2	7	9	—	7	2	4
3	18	21	2	17	2	—
12	84	96	11	75	10	7
3	19	22	4	16	2	—
3	24	27	5	22	—	3
2	9	11	3	8	1	1
2	6	8	—	7	1	—
10	58	68	12	53	4	4
2	12	14	1	10	3	1
—	8	8	2	6	—	2
—	9	9	1	8	—	1
1	4	5	1	4	—	2
3	33	36	5	28	3	6
3	6	9	—	9	—	2
—	8	8	—	8	—	2
—	6	6	—	6	—	—
—	1	1	—	1	—	—
3	21	24	—	24	—	4
—	4	4	—	4	—	1
—	5	5	—	5	—	1
—	9	9	1	8	—	—
—	2	2	—	2	—	3
—	20	20	1	19	—	5
—	13	13	1	11	1	1
—	18	18	—	18	—	7
—	12	12	—	11	1	3
—	2	2	1	1	—	—
—	45	45	2	41	2	11

TÎRGOVIȘTE

și născuți în tot cursul trecutei luni a lui decembrie cu leat 1856 *

Numirea mahalalelor	Nr bolnavilor	Dă ce boală	Nr. morților	Dă ce au murit	< OBSERVAȚII >
Vopseaua galbenă	3	dă lingoare	2	dă lingoare	
„ roșie	2	dă brîncă	1	dă bătrînețe	
„ verde	1	dă junghi	1	dă vărsat	
„ albastră	2	dă tuse	—	—	
	8		4		
„	4	dă lingoare	4	dă bătrînețe	pe luna februarie
„	3	dă răceală	5	dă lingoare	
„	2	dă gilci	1	dă facere	
„	1	dă brîncă	1	dă răceală	
	10		11		
„	1	dă vărsat	5	dă lingoare	
„	1	dă naștere	3	dă bătrînețe	
„	1	dă lingoare	1	dă dambă	
„	—	—	12	—	
	3		21		
„	1	dă lingoare	3	dă lingoare	aprilie
„	1	dă tuse	1	dă răceală	
„	1	dă friguri	1	dă bătrînețe	
„	—	—	—	—	
	3		5		
„	—	—	—	—	mai
„	—	—	—	—	
„	—	—	—	—	
„	—	—	—	—	
	—		—		
„	—	—	—	—	iulie 1847
„	—	—	—	—	
„	—	—	1	dă dropică	
„	—	—	—	—	
	—		1		
„	1	dă lingoare	1	dă friguri	iulie
„	1	dă friguri	1	dă lingoare	
„	—	—	—	—	
„	—	—	—	—	
	2		2		

*) Arhivele Statului jud. Dîmbovița, fondul Primăria oraș Tîrговиște, dos. nr. 31/1847, f.2—9, 11—16